

Suw perisi ertekimi ýa hakykat?

Category: Ertekiler, Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Suw perisi ertekimi ýa hakykat? SUW PERISI ERTEKIMI ÝA HAKYKAT?

«Karib deňziniň garakçylary-4: Syrly deňizlerde» çeper-fantastiki kinofilminde deňizde gaýykly ýüzüp barýan adamlara

aýdym aýdyp berýän we olary özlerine maýyl edip heläkçilige uçradýan suw perileriniň epizody köpüňiziň ýadynda bolsa gerek. Filmiň baş gahrymany Jek serçäniň we onuň ýoldaşlarynyň sary saçly, görmegeý we näz-kereşmeli, ilkibaşda gören badyňa özüne aşyk edip taşlaýan, emma bir posa aljak bolup ýakynlaşan badyňa heläkçiligiň düýbünü boýladýan ýokarsy adam, balykpisint guýrukly jandarlara garşy söweşýän ekşn sahnalar suw perileri baradaky ertekä çalymdaş gürrüňleriň düýn-şu gün dörän hekaýatlar däldigine güwä geçýär.

Suw perisi hakyndaky ilkinji hekaýat b.e.öň 1000-nji ýylda ýaşan assiriýalylara degişlidir. Assiriýanyň zenan patyşasy Semiramidanyň ejesi baky diri zenan hudaý Atargatis başy ölümlü çopana aşyk bolupdyr. Emma onuň söýen ýaş çopany ölüpdür. Atargatis bolsa balyga öwrülme üçin özüni köle oklapdyr. Ýöne suw Atargatisiň ajaýyp tenini we syratyny üýtgetmegiň deregine, oňa balygyň guýrugy ýaly guýruk we suwda dem almak ukybyny bagyş edýär. Hekaýatda Atargatisiň ilkinji şekillendirilişi adam kelleli we balyk guýrukly şekilde bolupdyr. Grekler bolsa Atargatisi Derketo diýip atlandyrypdyr we ony Afroditanýň ýanynda suratlandyrypdyr.

B.e.öň 546-njy ýyldanam öň miletli filosof Anaksimandr adamyň gysga wagtyň içinde suwda ýaşaýan birtüýsli jandara dönüşini beýan edipdir. Başga bir grek rowaýatynda Aleksandr Makedonskiniň aýal dogany Fessalonika aradan çykansoň suw perisine öwrülipdir. Ölüminden soň Egeý deňzinde ýaşan Fessalonika deňizçiler duşanda, ol deňizçilerden "Aleksandr patyşa dirimi?" diýip ýekeje sowal berenmiş. Deňizçiler oňa: "Hawa diri we häzirem patyşalygynyň başynda" diýip jogap berenmiş. Deňizçileriň bu jogapdan başga beren jogaplary Gorgonyň (suw çöwlümi, girdap) döremegine we gäminiň gark edilip deňizçileriň öldürilmegine sebäp bolýar.

"1001 gije" arap ertekilerinde-de "deňizde ýaşaýan adamlar" hakynda dürli-dürli hekaýatlar gabat gelýär. Beýleki rowaýatlardan tapawutlykda bu deňiz adamlary gury ýerde ýaşaýar, emma suwa girende hiç hili kynçylyksyz dem alyp bilýär we deňize girenlerinde eşikleri ezilmeýär. Şol bir wagtyň özünde adaty adamlar bilen jynsy gatnaşyga girende doglan çagalaram olaryň özleri ýaly "deňiz adamlary" bolup dogulýar. Deňiz adamlarynyň adaty adamlaryň sypatyndan känbir tapawutlanyp durmaýar.

Suwasty ýaşaýyşa mahsus däl gury ýerde ýaşaýan käbir

haýwanlaryň deňizde-de ýaşaýandygy baradaky käbir fantastiki hekaýatlar türkmen edebiýatynda-da duş gelmän duranok. Mysal üçin, "Görogly" eposynda Jygaly beg Gyzyň deňziň kenarynda günün belli bir wagtynda kenara çykýan suw atlaryndan tohumlyk alýar we onuň şol "taza meňzeş bir zady getirip seniň üstüňden güljek bolýar" diýip ýalan myjabata galyp gözüniň oýulmagyna sebäp bolan tohumlyk baýtalyna-da Gülendamyň hilesi bilen Arabystanyň patyşasy Arap Reýhanyň arap aty çekilip Göroglynyň Gyraty dünýä inýär.

Türkmen ýazyjysy Şahymerdan Sary oglunyň «Suw perisi» ertekisinde Hazar deňiziniň etegindäki obalaryň birinde ýaşaýan Azat atly oglan Mahy diýen deňiz gyzyna aşyk bolýar. Seýitmyrat Geldiýewiň hem «Suw perisi» poemasynda Köpetdagyň eteginde birmahallar bolandygy we kontinentara üýtgeşmeler sebäpli gurandygy çak edilýän Tetis ummanynda ýaşaýan suw perilerden söz açylýar.

• **Suw perisi**

Suw perileri iňlis yrymlarynda şowsuzlyk we bela-beter getirýän jandar hökmünde görülyär. Süýji suwlarda ýaşaýan suw perisine çalymdaş Melýuzina köplenç iki balyk guýrukly ýa-da ýylan bedenli şekilde sypatlandyrylypdyr. Ýaponlarda suw perisiniň etini iýenleriň başyna ölüm inmejekdigine ynanylyar... Suw perisi çeper edebiýatyň iň ýörgünli jandarlyryndandyr. Suw perisi ençeme çeper eserleriň we çeper kinofilmleriň gahrymany bolup çykyş edýär. Hatda dünýä belli ertekiçi ýazyjy G.K.Anderseniň "Kiçijik suw perisi" atly ertekisiniň gahrymanynyň hormatyna Kopengagen portunda ýörite heýkel hem bina edildi. "Kiçijik suw perisi" neşir edilen badyna birgiden jeddeleri özi bilen getirse-de, erteki Günbatar Ýewropa dünýäsinde suw perisini teswirleýän nusgalyk eser derejesine göterildi. Ertekiniň sýužeti köpsanly telewizion gepleşikleriň, kinofilmleriň we jadyly hekaýatlaryň mazmunyna siňdirilip ençeme gezek işlendi.

Suw perisi bilen baglanyşykly jeddeleriň gowry häli-häzirlerem ýataýanok.

Russiýanyň RENTV teleýaýlymynyň gözlegler boýunça topary suw perileriniň we dürli suwasty jandarlaryň barlygyny anyk orta goýan delilleriň barlygyny öňe sürdi.

"Okeanyň gigant syrlary" telegepleşigini taýýarlaýan topar gözlegleriň dowamynda Azerbaýjanyň Hazar deňziniň kenarýakalarynda käbir barlaglary geçirdi.

Gepleşigi alyp baryhy suw perileriniň soňky wagtlarda bu sebitde ýygy-ýygýdan duş gelinýändigini barada aýdanson, bu suw perilerine Azerbaýjanda "Suw perisi", Eýranda "Runanşah" diýilýändigini aýtdy.

RENTV-niň gözleg topary ilki azerbaýjan taryhçysy Oktaý Ryzaýew bilenem duşuşdy. Ryzaýew suw perilerine hasam Astarinskiý we Lenkeran töwereklerinde köp gabat gelinýändigini salgy berenson, aýdylan ýerlere eňen barlagçylara şol suw perileri gözi bilen görenler Hazar deňzinde ýaşayan suw perileriniň o diýen uly däldigini, ýagny boýlarynyň 1,5 metrden uzyn däldigini, barmaklarynyň arasynda ýuka perde bardygyny aýtdylar.

Ol ýerde aw edýän balykçylar suw perisine Hazar deňiziniň esasan Azerbaýjana ýanaşýan şu iki sebitinde hemişe görülyändigini, özem bu jandarlaryň hem erkek hem urkaçy jynslylarynyň ýygy-ýygýdan duş gelinýändigini aýdýarlar.

Telegepleşigiň soňky bölümleriniň birinde çykyş eden başga bir azerbaýjanly bolsa çagalyk döwründe kakasynyň öýe getiren bir jandary hakynda maglumat berdi. Onuň habar bermegine görä, uzyn we ýogyn gara saçy bolan ösgün dyrnakly suw periniň 60-70 sm uzynlykda goly we 1,2 metr boýy bolupdyr.

Öýüň howlusynda ýerleşen hammamdaky suwly wannada goýlan suw periniň ol ýerde üç gün ýaşandygyny aýdan ýaşayjy, suw periniň özüne berlen hiç zady iýmändigini, hatda suwuň ýüzüne-de çykmandygyny, hernäçe jan etseler-de özüne gatylan sözlere hiç hili jogap bermändigini aýtdy. Açyk howada kenarlara golaý gaýalyklarda güneşlemegi gowy görýän suw perileri esasanam 1960-njy ýyllarda köp gabat gelnipdir. Emma Hazar deňziniň suw derejesiniň beýgelendigi we gaýalyklaryň suw astynda galandygy sebäpli, oňler bir gezekde 5-8 suw perisi bir ýerde görülenem bolsa, soňabaka bu jandarlaryň deňiz kenarlarynda seýrek görnüp başlandygyny-da, ol sözünüň soňunda belläp geçdi.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Geň-taňsy wakalar